

Och meningen kan väl knappast vara någon annan än den att denna text redan nu skall vid högmässan kunna ersätta det nuvarande stympade *Laudamus*. Det är därför av den största vikt att vi erhålla efter högmässans behov avpassad musik. Detta betyder dels att musiken väljes bland kyrkans av ålder nyttjade melodier, dels att vi erhålla olika alternativ att användas under olika tider av kyrkoåret. Så glädjande det är att denna äldre form av *Laudamus* införts i psalmboken, så beklaglig är dock en detalj. Lovsångens begynnelse har uteslutits. Den lyder: *Åra vare Gud i höjden* etc. När frågan blott gäller texten spelar saken mindre roll. Ty den är ju i alla fall allom bekant. När man kommer till musiken blir förhållandet ett annat. Den gamla musiken tar nämligen hänsyn till hela texten och börjar sålunda med änglalovsången. Ytterst önskvärt vore därför att vid den slutliga textredigeringen änglalovsången rycktes in i början av *Laudamus* äldre form.

Det är med de allra största förväntningar den nya koralboken motses av kyrkofolket. Har äntligen en ny psalmbok antagits och därmed en av de mest irriterande frågorna på det internt kyrkliga området fått sin lösning, hoppas vi på en koralbok som åtminstone någon mansålder framåt kan skänka en viss ro åt gudstjänstlivet inom sitt område. Skall en sådan förhoppning kunna förverkligas, får koralboksarbetet självfallet icke forceras. Koralbokskommittén får heller icke söka gå förbi svårigheterna utan måste sträva efter att på grundvalen av ingående forskningar och undersökningar åstadkomma en verklig lösning. Svårigheterna äro många och kräva utan tvivel ett mycket omfattande arbete. Men förvisso skall ett sådant arbete bära rik frukt och därmed skänka den rikaste lön för mödan.

Knut Peters.

Kunsten i Menighedens Tjeneste.

Der vandrede en Mand blandt Galilæas Høje, naturlig og i Pagt med Naturen. Kunst var maaske et af de Ord, man vanskeligst vilde finde paa at sætte i Forbindelse med ham, det skulde da være, om man vilde sige, at Jesus Kristus kendte Ordets Kunst. Naar han former en Sætning som den: salige er de rene af Hjertet, thi de skulle se Gud, saa er det et Indhold i en helstøbt Form, og Kunsten er jo Formen. Eller naar han talte sine Lignelser, saa er det en plastisk Fortællekunst, som har den folkelige Enfolds rammende Egenskaber. Jamen det er da ikke Kunst, det er Natur, ja det er hans Guddomsgave at kunne tale saadan! Ja hvad er det? Det er i hvert Fald al Kristendoms Kerne og Udgangspunkt.

Lyslevende han vandred om
 paa Bjerge og i Dale,
 og Højtid blev der, hvor han kom,
 en Højsang var hans Tale,
 saa til ham lytted, for ham tav,
 som Fugl paa Kvist saa Storm og Hav
 og alle Barnesjæle;
 men naar han tav, den klare Sky,
 døvstumme Folk og Kvinder bly
 til Pris fik Mund og Mæle.

Saadan skildrer Grundtvig Jesus og hans Ords Magt, saadan var det dengang, men Kristendommen bygger paa, at lyslevende han er endnu. Hvor det sker, sker alt, enten det saa sker under en Domkirkes Hvælvinger under megen ydre Pragt, eller det sker saa enkelt, som naar Jesus rækker sin Haand ud til en syg ved en Vejgrøft, eller det sker, naar et Par Mennesker samles for deres Tros Skyld i en eller anden lille Stue, hvortil de hemmeligt har sneget sig af Frygt for, at Troens Modstandere skal opdage det. Men naar det forholder sig saadan, er der saa overhovedet Mening i at tale om Menighed og Kunst? Vil det saa ikke sige, at alle Bestræbelser maa gaa ud paa at faa Ordet frigjort fra alt menneskeligt ogsaa fra Kunsten? Det tror jeg ikke. Men jeg tror, at vi, i det, der nu her er sagt, har nævnet det Indhold, som al kristelig Kunst skal bære, og uden dette Indhold har Kunsten intet at gøre kristeligt talt, og ikke enhver Form for Kunst kan opfylde denne den eneste Forpligtelse.

Jeg sagde før, at Kunst er Form, dermed mener jeg ikke Skal i Modsætning til Kerne, men jeg mener Udtryksform. Kunst er en Legemliggørelse af de Tanker, Ideer og Livssyn, som for os Mennesker udgør en Aandsvirkelighed. Derfor er den store Kunst aldrig eksklusiv, for den giver Udtryk for noget almengyldigt. Raffinement og Pikanteri hedder to af de Borrer, som ægte Kunst altid søger at ryste af sig. Mennesker kan overhovedet ikke eksistere uden Kunst, den gror frem som en Nødvendighed, den hører sammen med denne Jord, hvor vi i vores Ufuldkommenhed stræber mod det fuldkomne og søger at finde Udtryksformer derfor. Hvis Kirke og Menighed ikke skal ses under en overjordisk og overaandelig Synsvinkel, saa er det klart, at Kirke og Menighed hører Jorden til i Udtryksformerne, men det er ligesaa klart, at det Indhold, som Kirkens og Menighedens Former udtrykker er et særligt, et som er bestemt udfra den historiske Aabenbaring, et som er anderledes end verdslig Kunsts Indhold, selv om det ligesom denne maa bruge Ord, Toner, Farver og Linjer. At nægte, at der er en principiel Forskel paa kirkelig og verdslig Kunst, vilde betyde at nægte, at Jesu Ord og Gerning er væsensforskelligt fra alt andet her paa Jorden. Derfor er det en Selvfølge — men en af den Slags Selvfølger, som bestandig maa understreges

— at al kirkelig Kunst maa ses i Forhold til Evangeliet og maa være i Evangeliets Tjeneste.

Ingen skal tro, at dette er nemt, eller at det gaar af uden Kamp. Om Kirkens Stilling i Verden siger Dr. Hal Koch følgende: »Kirken har fra den første Dag levet i Kamp med Omverdenen, men denne Kamp har tillige — baade i den første Tid, hvor Striden var mere aaben, og senere, hvor Modsætningerne ofte tilsløredes — betydet Udveksling og Udjævning. Kirkens Liv i Verden har altid betydet dens Sækularisering, dens Lighedannelse med Verden; man har udtrykt det paa den Maade, at Kirken altid er døende, den staar altid i Fare for at glemme det ene fornødne. Saaledes er det i Nutiden, og saaledes var det i Oldtiden. Uden gensidig Udveksling med Omgivelserne kan intet eksistere, at leve er at give og at modtage.» Hvis det er Kirkens Stilling at være væsensforskellig fra Verden, men ikke afsondret fra den, saa er det en bestandig Kampstilling, saa er vi i Menigheden under alle Kaar tvungne til Renselse og Revision. Med Kunsten i Menighedens Tjeneste gælder det samme, den er i Vekselvirkning med anden Kunst, og den maa kæmpe for ikke at blive opslugt og glemme sin Bestemmelse.

Af Kampens Kaar følger, at her er ikke Mulighed for at arbejde med samme Sikkerhed, som man har ved en kemisk Analyse. Sender vi et eller andet Præparat ind til et Laboratorium, faar vi tilbage en Besked om, at det indeholder de og de Grundstoffer og i de og de Mængder, og saa ved vi, om dets Sammensætning gør det egnet til Gødning eller til Medicin eller til Hønsfoder. Vi har ikke noget Laboratorium eller nogen Højesteret, som træffer ufejlbarlige Afgørelser angaaende, hvad der er ret Kristentro eller ret Kristenkunst. Vi har Linjer, men ikke Linealer at gaa frem efter. Vi kan have Sagkundskab, hvis Kyndighed dog bestandig maa afjusteres i Forholdet til det almindelige, det folkelige. Vi ved alle, hvor forskelligartet Bedømmelsen af Kunst falder ud. Jeg har paa min Væg nogle Reproduktioner af Studiehoveder, som jeg selv regner for udmærket og særpræget Kunst. Det er ikke uinteressant at lægge Mærke til, hvordan Folk reagerer overfor dem, de er nemlig saa særprægede, at ingen gaar dem ligegyldigt forbi. Dommen over dem varierer saa meget som tænkes kan, men det pudsige er, at de ligesaa vel vinder Tilslutning hos et ganske jævnt Menneske, som de kan virke frastødende paa et saakaldet højt dannet Menneske. Et dagligdags Eksempel paa det vanskelige ved at faa en ensartet Maalestok for Bedømmelse af Kunst.

Men mon vi trods alt ikke skulde være bedre stillede indenfor kirkelig Kunst end andre Steder netop fordi Opgaven er bunden, netop fordi Kunsten er en Udtryksform og ikke blot en Form, hvad man unægtelig ellers kan faa Fornemmelsen af, at den kan nøjes med at være. Vi kan sige det saadan: i samme Grad som det kan lade sig gøre at bestemme Evangeliet, kan det lade sig

gøre at bestemme, hvad der er kirkelig Kunst. Saa er vi jo lige langt, for Kristendommen er Skændsmaal og Uenighed. Baade ja og nej, vi erkender, at det er en Kamp med Mulighed for Nederlag, men vi tror da ogsaa, at det kan nytte at kæmpe, ellers kunde vi ligesaa godt lægge os ned og strække alle fire fra os.

Tanker i samme Retning forekommer i et Foredrag af Biskop Aulen om Kirkemusikkens Tjenergerning. Deri paaavises, at der er en Sammenhæng mellem det nittende Aarhundredes daarlige Kirkemusik og hele Tidens Præg og Kirkens Præg af Tiden. Først gør Aulen opmærksom paa Individualismens Indtrængen, og det er klart, at hvor der skabes Raaderum for enhver personlig Smag, er Faren stor for, at alting forfuskes. Saa fortsættes der, og det er det interessante i denne Sammenhæng: »Fra toneangivende Side i det nittende Aarhundrede finder man ofte en særegen Blandingsreligiøsitet. Det maa fremhæves, at stærke Kræfter var i Bevægelse for at forbinde og sammensmelte Kristendom, eller i hvert Tilfælde visse kristne Tanker, med Tanker af en helt anden Karakter, med den almene optimistiske Tro paa Fremskridtet, som prægede Tiden og som i selve sin Kerne var en Tro paa Mennesket som saadant, paa Menneskeheden og paa den Udvikling, som med en indre Nødvendighed skulde skride frem mod en stedse større Fuldkommenhed. Man vilde altsaa sammensmelte Kristendom med en Religiøsitet eller snarere en Ideologi i Følge hvilken i alle Forhold ikke Gud men Mennesket selv stod i Centrum. Det som saaledes skete, kunde vi bestemme som en Slags religiøs Sækularisering.» Dette betyder altsaa, at Kampen for Evangeliet giver sig Udslag i Kunsten, men det betyder ogsaa, at Kunsten i Menighedens Tjeneste ikke er et Udenværk, hvis Udseende er ligegyldig, naar blot det behager, for der ved drager det, og saa kan man jo altid senere prædike Evangeliet, nej Kunsten gaar ind som et Led i Evangelieforkyndelsen, som en Bærer af Guds Ord, derfor er en Kunst i denne Sammenhæng ikke blot et æstetisk Spørgsmaal, men et alvorligt Spørgsmaal, alvorligt i dette Ords absolutte Betydning.

Jeg vil nu gerne prøve paa at sige et Par Ting om, hvad der almenlydigt maa kræves af den Kunst, der skal tjene Menigheden. Og det er da givet, hvad det første Krav er, som stilles. Naar der er Tale om Kunst i *Menighedens* Tjeneste, er Kravet om Fællesskab det første. Den Mand, der skriver en Melodi til »Flyv Fugl, flyv», kan kun skrive den ud fra sin egen Stemning, saa træffer han muligvis en Tone, som kan udløse ganske den tilsvarende Stemning hos andre, men træffer han den ikke, saa er Ulykken ikke synderlig stor. Den Mand, der skriver en Melodi til »Alt staar i Guds Faderhaand» har helt andre Hensyn at tage, fordi han her rører ved fælles Eje. Hvis De og jeg har Lyst til at bygge os en Villa med tyrkiske Minareter og Barokudsmykning over klassiske Søjler, saa kan vi dog højst komme i Karambolage

med en eller anden kommunal Instans, som heller ikke har Forstand paa Tingene, men hvis en Arkitekt bygger en Kirke efter lignende private Opfattelser, saa tjener han Menigheden og Guds Ord ilde. Hvis min lyriske Følelse bliver sat i Sving, og jeg skriver et smukt Digt f. Eks. om at visne glad eller at lære noget af Nattens Stjerner, saa kan det jo godt trykkes, men ikke i en Salmebog. Det virker ofte pinligt, naar Folk altid siger jeg, men det virker dobbelt pinligt, naar de gør det paa Menighedens Grund. Jeg ved godt, at det enkelte jeg gaar alene ind i Guds Rige, men det er ret forstaaet en privat Sag; naar Menigheden gennem Kunstens Udtryksmaade har noget at sige, saa siger den vi. Derfor er der vel ogsaa nogle af os, som ud fra saadanne Synspunkter kan fristes til at sætte Grundtvig og Kingo over Brorson. »Istemmer over Herrens Bord, nu Menighedens fulde Kor», det er Fællesskabets Tone.

Men med Fællesskabet hænger Enkeltheden sammen, og lad mig sige det med det samme: det enkle og det folkelige er nært forbundne, men det folkelige er ikke det populære, saavist som det populære er af døgnflueart, mens det folkelige bestaar gennem Slægter. Lad mig give en Forklaring paa, hvad det enkle er, som jeg ikke ved, om er synderlig videnskabelig, men for mig rammer den noget rigtigt. Enkelthed forekommer der, hvor Detaljerne er underordnede Helheden. Dermed har vi i Virkeligheden igen berørt Tjenersynspunktet, idet den enkelte Forsiring ikke er til for sin egen Skyld, men for Helhedens. Enkelthed er altsaa ikke det, at der intet overflødig er, det kalder man Funktionisme, men det er det, at Helhedssynspunktet dominerer og virker. Man maa endelig ikke tro, at noget, der skal være folkeligt og tilgængeligt ikke maa lide af noget saa fornemt som en Helhedsopfattelse, tværtimod. Det populære kan straaale i en overeksponeret Egenskab, men det folkelige maa virke ved sin Syntese. Derfor kan man godt kalde en gothisk Kathedral enkelt, skønt den er et Detaljarbejde af Rang. Evangeliet er enkelt, som Liv og Død er det, men det er enkelt i den Forstand, at det formaar at føje alle Livets Smaating ind under sin Magt. Kunsten i Menighedens Tjeneste maa vise sin folkelige Styrke ved at kunne være saa enkelt, at Helheden samler alle Delene, saa de ikke hersker, men tjener.

Et Spørgsmaal, som ligger nær, naar man taler om den kirkelige Kunsts almengyldige Egenskaber er dens Evne til at være opbyggelig. Her er vi paa et delikat Omraade. Den gængse Opfattelse er vel nok — bevidst eller ubevidst — den, at Kunsten, naar den anvendes i Menighedens og Kirkens Tjeneste skal skabe den religiøse Stemning, der er som Muldjord for den religiøse Følelse. Nu er det let nok at kassere Stemning og den følelsesbetonede Oplevelse i hvert Fald som noget, hvorpaa man kan bygge Kristentro, men er det muligt at tale om Kunst uden at indrømme Stemningen en berettiget Plads? Kunsten stemmer vort Sind; den,

der muligvis skulde tvivle om det, behøver blot at træde ind i en gammel Landsbykirke for at overbevise sig derom. Salmetonen baade i Ord og Melodi stemmer vort Sind, men der er en afgørende Forskel paa, hvordan Sindet stemmes, derfor er der god og daarlig Kunst, og Kampen mellem dem er standende. Vanskeligheden paa dette Omraade forøges i Kunstens Verden, fordi det er Kunstens Væsen at virke gennem vore Sanser. Skulde jeg give en Rettesnor her, vilde jeg sige det saadan, at den Kunst, der faar det til at bruse inde i mit Sind, saa jeg føler mit eget jeg udvidet og opløftet, vilde jeg være betænkelig ved kristelig talt, medens den Kunst, der ydmyger og virker Tilbedelse stemmer mig til at modtage Evangeliet. Vi kunde endvidere i denne Sammenhæng spørge, om Kunst, naar den skal være Bærer af Evangeliet, kan være harmonisk. Vi kræver uvilkaarligt af en kunstnerisk Form, der skal være Udtryk for en Helhedsopfattelse, at den skal være harmonisk. I Kunstnerens Sind har Striden for at skabe staaet, men naar hans Værk fremstilles for os, skal det være fuldbaaret, det vil sige harmonisk, roligt, ligevægtigt, men Evangeliet bringer baade Fred og Strid, og Korset er et Modsigelsens Tegn. Dog er maaske netop Korset, det hyppigst anvendte kunstneriske Symbol en vidunderlig Sammenfatten af det selvmodsigende og det harmoniske. I Almindelighed kan den Kunst, der skal leve gennem Tiderne og tale folkeligt ikke være uharmonisk. Det gælder i al Fald, naar vi tænker paa de Kunstarter, der i særlig Grad er Form, Arkitektur, Malerkunst, Billedhuggerkunst og Tonekunst. Anderledes stiller Sagen sig i nogen Grad, naar det gælder Digtekunst, Salmeligting og dramatisk Kunst, som jeg senere skal komme nærmere ind paa. Men lad os i hvert Fald forstaa Ordet Harmoni rigtigt. Det betyder ikke det søde og behagelige, men det magtfulde, fordi det er Stridens og Skabelsens Enderesultat.

Endnu vil jeg gerne under dette Afsnit af min Udredning gøre en enkelt Bemærkning. Mon det er tilfældigt, at det er gennem Høre- og Synssans, vi i vor Kirke og Menighed modtager Indtrykkene af Kunst? De to Sanser staaer Kyskheden nærmest, de er i Stand til at virke legemligt set paa Afstand. (Røgelse vil nok af de fleste Protestanter føles som et Skridt over en Grænse). Kunst i Menighedens Tjeneste maa være ren og kysk, dette Ord taget i videste Betydning. Vi kan ogsaa sige det saadan, at Kunsten i Menighedens Tjeneste maa virke rensende paa et Menneskesind, fordi den kommer til os som en Guds Gave. Kyskhed staaer i Modsætning til Selvudfoldelse og manglende Maadehold, som er to af de væsentligste Kendetegn paa det menneskelige i dets mest jordbundne Skikkelse.

Der kunde sikkert siges en hel Del mere om den kirkelige Kunsts almindelige Egenskaber, men dette maa være tilstrækkeligt til at antyde vore Retningslinjer for Bedømmelse.

— — —
Dernæst gaar jeg over til at tale om de enkelte Former for

Kunst i Menighedens Tjeneste. Det ligger nær først at tænke paa Salmen og Salmetonen. Her kan jeg nøjes med at henvise til Magister Jens Peter Larsens Artikel om Kirkesalme og Salmetone, hvor han siger, at det, som Salmen skal, er at give Udtryk for Menighedens Lovprisning, Bekendelse og Bøn. Det stemmer med Kravet om Fællesskabet. Netop i de tre Begreber lever det kristne Fællesskab, som ikke kan udspringe af Børnenes Oplevelser, men af Faderens Nærværelse. Maa jeg understrege en Ting. Ogsaa for os, som elsker Dansk Kirkesangs Toner, kan der ligge en Fare i, at vi er tilbøjelige til at lade os lede mere af Melodierne end af Ordene. Det vil altid — ogsaa naar Melodien er god — være galt at holde af en Salme for Melodiens Skyld, den er en Dragt eller en Indfatning, den kan ogsaa lede til Indholdet, saa det ved at bæres frem af den rette ydmyge Tone kommer til at straale i fornyet Glans, men Salmen selv er det væsentlige. Salmer er noget meget fornemt, for de er saa nær ved Evangeliet, som man kan være, naar man ikke er Evangeliet selv. Men vi kunde gaa videre og sige, at vi bør heller ikke holde af en Salme mest for dens smukke, poetiske Forms Skyld, men for dens evangeliske Indholds Skyld. Men hvor er det velsignet, naar Digtekunst og Tonekunst forener sig om at bære Menighedens Lovprisning og Bekendelse og Bøn frem paa ret Vis, og i saa Henseende kan vi ikke være taknemlige nok i den danske Kirke og omhyggelige nok for Fremtiden. Hvem skal lave den nye Salmebog, som man stadig taler om? Der skal baade Kyndighed og Selvbeherskelse til, for at den ikke skal synde mod Kravet om det folkelige og kristelige, idet den falder for Fristelsen til det populære, som de mange kan finde yndigt. Den Salmebog, som de frie grundtvigske Kredse har udgivet, er et Vaartegn, som ikke bør staa upaaagtet i folkekirkelig Bornethed; den tæller, saasnart der er Tale om Salmebogsrevision.

Men hvordan gaar det nu med den dramatiske Kunst i Menighedens Tjeneste? Mange vil, naar det Spørgsmaal stilles, uvilkaarligt udbryde: de to Ting har intet med hinanden at gøre. Hvis man siger saadan, viser det, at man aldrig har gjort sig den Ulejlighed at tænke Sagen igennem. Jeg skal blot nævne, at det er en historisk Kendsgerning, at Dramaet har en religiøs Oprindelse og tidligere var saare aktivt i Kirkens Tjeneste, ligesom det er Tilfældet i vore Dage andre Steder, f. Eks. i England. Og en principiel Gennemtænkning af Sagen vil gøre det vanskeligt at lukke den dramatiske Kunst ude paa et Sted, hvor man gladelig lukker alle andre Kunstarter ind. Den dramatiske Kunst maa naturligtvis gaa ind under de samme Krav fra Menighedens Side, som de andre Søkende i Flokken, men gør den det, er der efter min Mening intet til Hinder for, at den kan anvendes i Menighedens Tjeneste; jeg skulde endda mene, at den paa visse Punkter var den Kunstform, der rigest kunde bære Evangeliet frem. Dramatisk Kunst er Forening af Ord og Handlen anskueliggjort gen-

nem Fremstilling. De ved maaske, at det græske Ord, der staar i Begyndelsen af Johannes-Evangeliet, og som vi oversætter ved Ordet, i Begyndelsen var Ordet, maaske ogsaa kunde oversættes ved Handling. Ord og Handlen maa være to gode Instrumenter for Evangeliet. Griber vi tilbage, møder vi det klassiske Eksempel i »Det gamle Spil om enhver». Det har gennem Aarene stemt mange Menneskesind til Overvejelse, og ingen af os vilde formodentlig finde paa at fordømme det som kristeligt underlødigt. Nu har det faaet Lov at se Ribe Domkirke udefra, vilde det være en Forbrydelse at lukke det ind, om den Mulighed skulde komme til at ligge for? Men ogsaa i vore Dage skabes der dramatiske Ting, som egner sig og bruges i Menighedens Tjeneste baade i og udenfor Kirkebygningerne, derom vidner en righoldig engelsk Litteratur paa dette Omraade. Naar saa mange Mennesker uvillkaarligt studser, naar man vil sammenstille Teater og Kirke, kommer det af, at saa mange af de professionelle Teatre drives rent forretningsmæssigt og derved falder ned i et Plan, hvor det sensationelle gaar forud for det ideelle og folkelige og kunstneriske. Derfor er det ikke et Tilfælde, at Kirkens og Teatrets fornyede Samarbejde ser ud til at skulle bygges op paa en kunstnerisk Amatørbevægelse, som netop skulde have Mulighed for at gøre Folk positivt og aktivt indstillede overfor Teatret paa en ganske anden værdifuld Maade end man kender gennem Dilletantforestillinger, som baade i Repertoirevalg og Udførelse ofte betyder en Forsimpling.

Jeg vil gerne pege paa et Punkt, hvor den dramatiske Kunst i Menighedens Tjeneste har en Særstilling fremfor de andre Kunstarter, det var det, jeg hentydede til, da jeg talte om Kunsten, der skulde være harmonisk. Den dramatiske Kunst har den Egenskab, at den gennem sin Forening af Ord og Handlen kan vise os og levendegøre for os ikke blot Maalet men ogsaa Striden. I det hele taget er der jo intet Instrument saa levende og bøjeligt og udtryksfuldt som Ordet, naar det faar sin rette Værdi og føres frem som det direkte talte. Jeg føjer til, at man sikkert paa dette Omraade vil komme til at arbejde med den Form for Fællesskab, der hedder Talekor, og som fra den græske Tragedies Dage har haft Hjemstedsret indenfor dramatisk Kunst. Som Eksempel paa kristelig Lødighed og Evne til — man kunde fristes til at sige paa harmonisk Vis — at gengive det uharmoniske, det dialektiske i i Kristendommen skal jeg citere for Dem en Korstrofe af en af Englands betydeligste Lyrikere og religiøse Dramatikere i Øjeblikket, T. S. Eliot.

Usynlige Lys vi priser dig!
 din Straaleglans kan intet Øje taale.
 Du Verdens Lys, vi takker dig for Himlens Lys,
 som kaster Østens Morgenskær paa Kirkespir,
 forgylder Kirkens Port ved Solfaldstid,
 for Skumringens Tvelys over stille Damme

med sagte Smæld af Flagermusens Vinger,
for Maaneskin og Stjernesvær,
naar Uglerne tuder, og Møllene sværmer,
mens Sanct Hansormen gløder i Græsset.
Usynlige Lys, vi tilbeder dig!

Vi takker dig for de Lys, vi har tændt,
Lysene i Kirke og paa Alter,
Grublerens Midnatslampe
og Skæret gennem farvede Ruder,
Lyset som spejler sig i blanke Sten,
Træværkets Forgyldning, Kalkmaleriets lyse Farver.
Det blaaner for vort Blik, vort Øje skuer opad,
det er som brydes Lyset gennem uroligt Vand.
Vi ser Lyset, men ser ikke hvorfra det kommer.
Usynlige Lys, vi tilbeder dig!

I Jordelivets Skiften vi trættes af Lys, vi glædes, naar Dagen har Ende,
og Spillet slutter, Henrykkelse volder for megen Pine.

Vi er Børn, der hurtigt trættes, Børn der er sent oppe og
falder i Søvn, just som Fyrværkeriet begynder. Dagen er lang,
naar man arbejder og leger.
Vi er trætte af at sprede vore Tanker og samle vore Tanker,
vi sover og er glade for att sove.
Vi er bundne af Blodets, Døgnets og Aarstidernes Rytme.
Vi maa slukke Lampen; puste Lyset ud og tænde det igen.
Bestandig dræbe Flammen og give den Liv paany.

Derfor takker vi dig for vore smaa Lys, som bærer Skyggens Islat
Vi takker dig, som har ledet os til at bygge, til at finde,
til at danne med vore Hænder og se med vore Øjne.
Og naar vi har bygget et Alter for det usynlige Lys, sætter
vi vore smaa Lys derpaa, dem som vore legemlige Øjne kan skue.
Vi takker dig, fordi Mørket minder om Lyset.
Usynlige Lys, vi takker dig for din store Herlighed!

Hvis dette ikke er en Lovprisning af Kunsten i Menneskeheds
og Menigheds Tjeneste og et Eksempel derpaa, saa ved jeg ikke,
hvad det er. Jeg tror, at der vil komme en Dag, hvor ogsaa vor
Kirke og Menighed skal forstaa at udnytte den dramatiske Kunst
i sin Tjeneste, det er simpelthen noget, som ligger saa meget i
Tiden, at vi ikke kommer udenom, saa gælder det blot om, at Sa-
gen griebes rigtigt an.

Hvad angaar Arkitektur, Billed- og Malerkunst, saa kunde man
indenfor disse Kunstarter sammenligne Arkitekturen med Salmens
Indhold, der skal tjenes baade af den digteriske Form og af Tonen.
Arkitekturen i en Kirkebygning er det samlende Hele, der kan

tjenes og fremhæves af Billed- og Malerkunstens Udsmykning. Naar vi taler om Kirkebyggeri, er der Anledning til at overveje, hvorvidt det kan taale at være præget af Tiden, eller der gives en Slags tidløs, ophøjet Arkitektur egnet for Kirker. Hvis vi skal holde det Synspunkt fast, som vi antydede til at begynde med, at Kirken og Evangeliet og dermed ogsaa den kirkelige Kunst var i en stadig og farlig Vekselvirkning med den Verden, de lever i, saa er Svaret klart, saa maa enhver Tid bygge ud fra sine Forudsætninger, saa bliver det den skabende Kunstners Sag ud fra sit Forhold til Evangeliet kristeligt set at vinde *Sejr* overfor sin Tid, men det gør han ikke ved at bygge paa Trods af den, men ved at leve midt i den. For os alle staar vel her i dette Land de gamle Landsbykirker som et Højdepunkt i enfoldigt og skønt Kirkebyggeri, men de er fra en Tid, hvor Storstæderne ikke var forudsat. Saa vilde det da være ganske kristeligt og kunstnerisk misforstaaet at imitere en gammel Landsbykirke blandt femtages Huse. Ja mange falder ganske vist i Rørelse derover, men det bliver det ikke bedre af. Vi har inde i København to moderne Kirker, som synes mig at kunne tjene som gode Eksempler paa Arkitektur født ud af Tiden og prægede af Menighedens aarhundredgamle Fællesskab, jeg tænker paa Lindevangkirken og Allehelgenskirken, førstnævnte bygget af Anton Frederiksen og Thomas Havning, sidstnævnte af Havning alene. De er fældede naturligt ind i deres Omgivelser »de ligner ikke Kirker» siger man. Mig forekommer det, at de ligger og taler samme Sprog, som de Huse, de ligger midt i, og saa er det, de taler om af et evigt Indhold, jeg kan simpelthen misunde dem. Hvis saa nogen vil sige: jamen Grundtvigskirken, det er da Landsbykirken i Nutidens Storstad, saa vil jeg svare, at for det første er Betingelsen for den Kirke, at den fik Lov at vælge sin Beliggenhed og præge sine Omgivelser, og for det andet er den et Værk af en Genialitet, som man ikke kan regne med i det daglige Arbejde.

Saa kan Malere og Billedhuggere faa Lov at udsmykke, men det forekommer mig vigtigt, at disse Kunstarter ikke breder sig, og at de er yderst forsigtige i smaat og stort, saa de underordner sig. Der er ogsaa noget om, at ikke alle Farver og Farvesammensætninger egner sig i Kirkekunstens Tjeneste, derfor kræver det en ikke ringe Kundskab til Virkningerne, naar man skal anvende Farverne. Af de Indtryk, der modtages gennem Øjet, er Indtrykket af Farver det, som lettest forurenes og forurener. Hvis man vandrede Landet rundt, vilde man i vore Kirker finde mangt og meget, som enten var skænket til Kirken eller som var anskaffet efter en privat og ganske haabløs Smag, og som tjener til Udsmykning. Tror De f. Eks. ikke, at der var adskillige Altre, der trænger til at renses fra underlige Lysestager og Rædsler i Blomsterglas? Derfor gælder det i alle disse Forhold, at vi maa have Sagkundskaben frem. Det er naturligvis ikke saa morsomt for en eller anden Sogneautoritet, at han ikke kan klare sin Kirkes og Menigheds kunstneriske Vejledning paa egen Haand, men

jeg kan ikke se, hvorfor man netop paa dette særlige Omraade skulde handle anderledes, end man ellers gør. Man henter dog en Mekaniker til sin Bil, naar den gaar i Stykker og ikke en Bager. Det, som De og jeg kan gøre som ganske almindelige Mennesker, der kan faa Indflydelse som Menighedsraadsmedlemmer, Lærere, Organister og Præster, det er at fare varsomt paa disse Omraader og søge at faa de kyndigst mulige Folk til at hjælpe og gøre det, som skal gøres, fordi vi forstaaer, at det ikke er en Ting, som enhver kan magte, men at det er en alvorlig Sag med Kunsten i Menighedens Tjeneste.

Lad mig slutte med at sige: alt dette kan være meget godt, men mon det nu ikke bliver saa stilrent, at Livet gaar tabt. Jeg kan berolige Dem med, at i Praksis vil det ikke falde synderlig stilrent og gennemført ud altsammen, men vi maa jo dog have det rette Udgangspunkt, den rette Retningslinje og det rette Arbejds-syn. Og saa er Livet naturligtvis saa herligt inkonsekvent, at der kan være en eller anden forfærdelig Salme paa en grufuld Melodi, eller et eller andet helt misforstaaet Billede, eller hvad det nu kan være, som har faaet Lov at tale en evangelisk Tone til et Menneske, men jeg vilde udtrykke det saadan, der er talt med Akcent, og det er naturligvis bedre end ingenting, men vi arbejder i alle Livets Forhold paa, at Sproget skal lyde rent og klart.

Endvidere kunde man spørge, om der ikke er Forskel paa den Kunst, der tages i Tjeneste ved Menighedens Gudstjeneste, for det er jo lige i Centrum og saa den Kunst, der eventuelt kan anvendes i Forgaardene f. Eks. i Ungdomsarbejde og andet opsøgende og indbydende Arbejde. Det er Spørgsmaalet om det perifere Arbejdes Forhold til Centrum. Der er nogle der mener, at man kan arbejde sig fra Periferien ind til Midtpunktet, og derfor gør det ikke saa meget, hvad det er, der bevæger sig ude i de yderste Kredse, naar blot det bevæger sig, saa kan det med Tiden ledes ind og præges rigtigt. Det Syn forekommer mig at kunne komme ud for den Skuffelse, at det Midtpunkt, man søger, aldrig bliver fundet, for man aner ikke, i hvad Retning det ligger. Kristeligt talt er alt orienteret ud fra et Midtpunkt, som er levende og kraftigt, som straalere sin Styrke ud til alle Sider, og hvor langt denne Styrke end skal gaa, kan den intet ændre i sin Art. Man kan ogsaa sige det saadan, at selv den fjerneste Kvist maa have Smag af Roden. Der er ingen Mulighed for at lade Evangeliet betjene paa artsforskellig Vis. Kampen staaer der, Evangeliets Kamp mod Mennesket, og naar Menigheden med Ret og Glæde vil tage Kunsten i sin Tjeneste, maa vi forstaa, at paa den kirkelige Kunsts Omraade befinder vi os ikke i et ligegyldigt Udenværk, men midt i Evangeliets Strid. Det var det Spor, jeg gerne vilde sætte Dem paa med disse Betragtninger, som ikke giver sig ud for at være præget af kunstnerisk Sagkundskab, men af et Ønske om det gamle Ords Opfyldelse: soli deo gloria, Gud alene Æren.

N. J. Rald.